

A MAGYAR ÓCEÁNON.

Mihalik Kálmán halott testvéremnek küldöm.

Útunk: a magyar homokóceán.
Célunk: örökkön bús napkelet.
Szirt el nem térít, kikötő nem csábit,
Nem kérdezzünk és nem hordunk nevet,
Arany-kék zászlón nem hordunk nevet.

Útvesztő ködben az örkosárban
Valaki néha bomlottat kiált:
— Föld! S dagadt szemünkbe nagylelkű kézzel
Kék havasokat szór a délibáb,
Fekete leples, tréfás délibáb.

Ha nélkülünk is: de a szent hajó
Célba fut egyszer távol vizeken.
S ha ködben alvó magyar óceánban
Mi mosolyogunk némán, hidegen:
Székely kőszálak némán, hidegen.

Villám vakít a viharzó éjben,
Néha felsikolt valaki: Föld!
S a zajló hullámhír egykedvűn zúgja:
Az indultakból egy megint kidőlt,
Az őrtállókól egy megint kidőlt.

Megyünk tovább. Vakon, egyenesen.
Könnyünk sincs arra, ki elmarad.
Útunk jelölni gyűlnek lenn a mélyben
Korall sírok a zöld tenger alatt,
Termő sírok meddő homok alatt.

CSANÁDY GYÖRGY.

A lovonjáró asszony.

(Regény.)

Irta: Cserzy Mihály.

(1) A múlt század kilencvenes éveiben érdekes ember volt a hódmezővásárhelyi tanyák között Gács András. Magas, hustalan termete, örökkön szomorú arca és az álla alatt deresedő „Kossuth-szakáll” valóságos apostoli alaknak tüntette föl a magafajtájú parasztemberek között. Ezért „názáreti ember”-nek nevezték el csúfnévén. A távolabbi szomszédok nem is igen ismerték az igaz nevén. Ha valaki tudakolta Gács Andrást, vállat vontak és bambán felelték:

— Ilyen nevű embőr nincs ezön a tájon.

Ha aztán jobban magyarázták, hogy olyan állásu ember ez a bizonyos nevezetű Gács András, mint a telegráfkaró, az ádámcsutkáját pedig fehér moha lepi be, akkor kezdtek eszmélni, hogy azám, nem lehet más ez a Gács András, mint a názáreti ember. És tovább formázták a kérdést:

— Akinek lovonjáró lányai vannak?

— Azt, azt . . .

Ezt már tudták többen, hire ment túl a határon is.

— Ugy hát! . . . eszméltek a közellakók. — Az itt lakik az uraság földje széljében. Ugy hívják, hogy nyakig láb názáret.

Igy azután rá is alkadtak Gács Andrásra.

Ezen a bizonytalanságon nem is volt ugyan sok csodálkozni való, mivelhogy András bácsi igen „magánakvaló” ember volt. Nem járt sehová szomszédolni. Ha emberek közé kívánczolt, bement három-négy hetenkint vasárnap délelőtt a városháza előtti „köpködőre”, mint ő maga mondta; egy kis fülelésre. Kíváncsi volt a világ „sorjára”, de leginkább arra, hogy mi lesz a „robottal” . . .

Ekkor ugyanis már javában haladt Békés- és Csanádmegyében vakondokutján a parasztszociálizmus. Jött H.-M.-Vásárhely felé. Sőt már Orosházán 1891-ben május 1-én, Battonyán június 21-én és Békéscsabán véres jelenetet is produkált. Sztraka György főszolgabíró, a volt szeniális csendőrtisztet, letaposta a tömeg s ha az akkori 101-es bakák egy szakasza

rohamlépésben nem érkezik idejekorán a tett színhe-lyére, talán halálos kimeneteli is lett volna ez a bruttalitása. Sztraka vékony kis nádpálcával ment a forrongó emberek közé, azt hívén, hogy a tekintélye egy-magában elegendő lesz a forradalmi hangulat lecsillapítására, azonban a népharag másként döntötte el a vérmes számítást és bezzeg visszavonulásra kész tette a jóindulatu, de erélyes főszolgabíró.

Hódmezővásárhelyen Szánthó Kovács József szította a paraszat. Titkos estvéli összejöveteleken a robot és a munkabér ellen lázította az embereket. Amanak az eltörlését, utóbbinak pedig a fölemelését követelték a hívei. A tűz kilobbanása 1894 május 1-én következtet be, amikor a fölizgatott tömeg Szánthó Kovács vezénylete mellett megrohanta az új városházát. Kezdetben zúgott, morajlott, mint a föngeteg. Mikor hangosodni kezdett a parasztlélek, akkor itt is az „elszámítás” történt a rendőrkapitány részéről, mint Békéscsabában. A szintén nagy tekintélyben állott Póka Laci „tekintetes ur” pajzánul ment ki öblös tajték-pipájával a városháza elé, hogy majd ő szép szóval lecsillapítja az embereket — és mi történik? . . . A földmunkások közül egy szilajabb ember kiüti Póka szájából a pipát, a főkapitányt félrelöki és harsányan elküldi magát:

— Utánam!

A fölizgatott s az örült tanokkal megkompolyított tömeg erre valóssággal megostromolta az új, modern városházát. Beverte majdnem az összes ablakait. A kapuját bedöntötte s már-már a hivatalszobákba is bejut a kegyetlen ostrom, amidőn a csendőrség megérkezett és sortűzzel hűsítette le a meggyulladt parasztvért.

Csendes időben a városháza előtti komázás leginkább a vetések állása, a gazdasági kérdések, jószágárak és egyéb ilyen paraszti dolgokban merült ki. A pipák vidáman füstöltek a lombos fák alatt, a jólét és megelégedettség mosolyt is fakasztott a napbarnított arcokra, ha egy-egy tréfás szó röppent el valamelyik ajkáról, aztán úgy tíz-tizenegy óra felé itt is, ott is megindult egy-egy ember a tömegből. Az emberek után kisebb rajok, majd lassankint megmozdult az

egész tömeg. Üres lett a nagy tér, ment ki erre, ki arra. Egyrésze a Sas-ba, másrésze a Hajdá-ba, vagy másik kis korcsmába, ahová éppen szokott ellátogatni, hogy ott kiki a maga módja szerint tovább folytassa a szórakozást. Akadt olyan is, aki a templomba ment. Sok embernek sokféle a gusztusa.

Az eképpen szórakozó emberek nagyrésze tanyai volt. Hetenkint, kéthetenkint, mikor milyen ráérős idejük volt, belkocogtak a városba — öszerintük „haza” — és csak hétfőn hajnalban indultak ki ismét, folytatni a föld munkálását vagy munkáltatását. Érdekes képiük volt ilyen vasárnap délelőttökön a vásárhelyi korcsmáknak. Mert korcsma volt valamennyi. Csak az elnevezésük volt más. Az egyiknek „kávéház” fölméne volt, a másiknak „vendéglő”, a harmadiknak „kaszinó”. Ezt azért nevezték kaszinónak, mert ide járt a város előkelőségének nagyrésze. Valamelyik „népkör” is itt tanyázott és a kiszsoba homályában benn ékeskedett az öreg könyvtár. Hat-hétszáz kötet könyv volt rendszerint benne s ez a szám csak úgy szaporodott, ha könyvedvelő, intelligens ember volt a könyvtáros s ha a választmányban is akadtak az irodalom iránt fogékonyabb lelki emberek. Ott, ahol az előfizetési ívet csak azért írta alá az elnök ur, vagy a könyvtáros két-három korona erejéig, hogy „éljen hát az író is, ne sajnáljuk tőle az aláírást” — a könyvtár lassankint lomtar lett. A könyvek a használattól elnyílvódtek, a számok nem szaporodtak és az olvasók száma is megcsappant, mert idők mulásával javarészt kiolvasták a körtagok. A „Kávéház” nevet pedig azért bitorolta némely korcsma, mert ott talpasdohárban feketekávévet vagy kapucinert is adtak s mert a nagyszoba közepén ócska billiárd állt a posztóját kinező vendégek részére.

A vendégek viselkedése azonban egyforma volt mindeniütt. Nagy Szabó István bezzeg levetette a fölöltőjét, ha meleg volt és úgy vágta ki a „huszonegyest” a kártyából, mint a pinty. Cs. Tóth Gáspár pedig nem röstelte bő magyar-gatyában, rámás kecskebőr csizmában lökdösni a billiárdgolyókat, mivel hogy ő a „kégli-partie”-nak elismert nagymestere volt. Kibicék is akadtak a jómódu gazda bravuros játékánál, mellyel ha végig söpörte az apró „kégliket”: a „mester” arcán végigterpeszkedett a büszkeség hirtelen támadt derüje, a nézők pedig elnagadtatással vetették oda a tajtékpipák hosszú szárai mellől a megjegyzést:

— Ez oszt' lökés volt! . . . E' mán töszi!

Abban az időben leginkább csak „kéglit” játszottak az emberek a billiárdasztalon. Továbbá „preferánszot”. A „kégli-partiet” három golyóval játszották. Az asztal közepén volt egy nagyobbacska „báb”, amelyen líra-allaku szerkezet volt csengővel. A három lapdát lökdösték ide s tova a játék szabályai szerint s ha lyukba ment az egyik: kettőt írtak a játékos javára, ha pedig elütötte a kéglit, akkor a kégli csengett és tiz „jót” jelentett. Harminchatig ment a játék. Később már százig. A preferánszt — miként ma is — öt bábbal játszották. Ezek egysorjába vannak fölállítva. Abban az időben kocka-allakra állították föl őket. Itt az nyert, aki hamarabb megcsinálta a százhusz poént. Ezért „százhuszas”-nak is nevezték. Ma is így van. A másik asztal mellé is került kibic. Itt meg sajkoztak. Komoly, gondbamerült arccal nézte a játék iránt érdeklődő tanyai magyar, hogy hogyan vándorolnak egyik helyről a másikra a figurák s közben azon tűnődött, hogy szám sincs rajtuk, mint a kártyán, irás sincs, hogy üti el azért mégis egyik baba a másikat.

— Mégis csak uncut a német — sóhajtott egyet

s ezzel a filozofálással befejezte a kibicelés ártatlan mulatságát. Tovább ballagott.

Ezekre a szelid és olcsó szórakozásokra szükségük volt az efaíta embereknek, mert a tanyán csak a természet játékát látták mindig. Annak a hangját hallották estvétől reggelig s ez a hang hol szelidebb, hol haragosabb volt, aszerint, hogy szép volt-e az idő vagy viharos.

Gács András „magánakvalóságát” még egyéb körülmény is befolyásolta. Az ifjúkori multja. A forradalom egyik jelentékeny aktusa: a szőregi csata 1849 augusztus 5-én történt elvesztése után ő is fölvette a többi, Kossuth Lajos szellemében élő magyar emberekkel együtt a legmélyebb gyászt és hordozta a lelkében vagy tizenöt esztendeig, amíg csak ki nem bontotta az elnyomott korszak virradása nehezen várt első sugarait. Addig úgy élt, mint a világgal meghasonlott remete. Gyűlölettel a császári intézkedések és személyek iránt. Behúzódott a tanyájába, mozgott, szörtölődött, elégedetlenkedett és szidta a császárt, mint a többi hasonzorú ember. Olykor meg vadászatot tartott a gyümölcsös kertekben kóválygó éhes császári katonákra, kik közül hajmalonkint, vastag főtörzs mellé húzódva, vagy frissen ásott árok mélyébe bujva, egyiket a másik után szedegette le golyórajáró öreg puskájával. Többen szereztek maguknak eféle mulatságot abban az időben a kintélő emberek. Mint a legkártékonyabb vadat, úgy szedegették le a gyűlölt osztrák megszálló csapatok embereit, aztán elásták őket, hogy legyen min lakmározni a kódorgó ebeknek. Embertellen dollog volt ez, de érthető. A nép lélkéből kiölt Haynau kegyetlenkedése minden neme sebb érzést s ha nem is az eszközként ide vezényelt embereken, hanem magán a rendszeren akart boszút állni.

(Folyt. köv.)

(Őszi korzón...)

AZ UJ EZREDEV nemzetvédelmi folyóirat októberi száma is igen változatos és gazdag tartalommal jelenik meg. A vezérvonatban félegyházi Papp Zoltán szerkesztő Kemál és Apáthy között von párhuzamot, W. Herbszt Géza a nemzeti testnevelés fontosságáról értekezik és Palasovszky Béla az alakulásban lévő Magyar Kultúregyesület fontosságát hangsúlyozva az új társadalmi alakulás programját ismerteti. A Szépirodalmi rovatban Kiss Dezső és Molnár Endre versei, Bo-Sin Endre és Papp Zoltán írásai, Társadalmi Élet című rovatban Reichardt László: Apáthy Lászlóról szóló nekrológja, a Move és Kultúregyesület hírei, a Forgácsok című rovatban pedig Szőke Sándor hangulatos írása és Jókay Lenke színes riportja teszik változatossá és gazdaggá a magyar társadalom közkezdelt lapját. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Podmaniczky-utca 45., II., 24-26. Egyes szám ára 15 korona.